

MRÁZIK

a
iné
ruské
rozprávky



PERFEKT







MRÁZIK

a

iné

ruské

rozprávky



PERFEKT

Slovak translation © Lubor Matejko 2008

Illustrations © Dana Moravčíková 2008

Slovak edition © Perfekt 2008

Mrázik a iné ruské rozprávky

Z ruštiny preložil Lubor Matejko.

Ilustrácie: Dana Moravčíková

Zodpovedná redaktorka: Miroslava Doubková

Vydal PERFEKT, a. s., Karpatská 7, 811 05 Bratislava, ako svoju 503. publikáciu.
Rok vydania 2008

Sadzba, zalomenie a zhotovenie tlačových podkladov: Štúdio Perfekt
Tlač: Finidr, s. r. o., Český Těšín

ISBN 978-80-8046-409-7

IL'JA MUROMEČ



eďaleko staroslávneho mesta Murom, uprostred hlbokých lesov a nepriechodných slatín, žil v bohatej dedinke Karačarovo staťočný roľník Ivan Timofejevič so svojou ženou Jefrosinou Jakovlevnou.

Na staré kolená im Pán Boh požehnal synčeka, ktorému dali meno Il'ja. Chlapec bol rúči – aj zdravý, aj silný, aj rozumu mal

dosť, ibaže na nešťastie ani rukami, ani nohami nevedel pohnúť, iba sedel-vysedával až do tridsiatich rokov.

Sedí si Il'ja v jeden letný deň v izbe samučičký sám, lebo všetci sa za robotou do poľa pobrali. Sedí Il'ja, o svojom trpkom osude rozhutuje a vtom začuje, že popod okná jeho izby idú dvaja počestní. Zaklopú počestní na okno a vravia:

– Nože nám otvor, Il'ja Muromec, pusť pútnikov oddýchnuť si po ceste.



Iľja odvetí:

– Nevládzem sa ja pohnúť a dvere otvoriť, ľudia boží, sedím-vysedávam takto už tridsať rokov, lebo ani rukami, ani nohami hýbať neviem.

No pútnici len opakujú svoju prosbu aj druhý, aj tretí raz a tu – div divúci, Iľja sa na peci pomrví! Zrazu cíti, že dokáže vstať, bystré nôžky ho držia, do rúk mu sila vchádza. Skočil Iľja rezko z pece a otvára pútnikom dvere, do domu ich vedie. A tí mu vravia:

– Nože dones čosi vypiť!

– Ľudia dobrí, – odvetí Iľja, – bez rúk, bez nôh?

– Len choď, choď, Iľja Ivanovič, nič sa neboj!

Zašiel Iľja do pivnice, nabral do krčahu pálenky, čo v tom kraji zeleným vínom nazývajú, a nesie pútnikom. Tí sa dali Iľjovi napiť a pýtajú sa ho:

– Či cítiš, že si mocnejší?

– Keby zo zeme do nebies stĺp so zlatou obručou trčal, – vraví Iľja, – chytil by som tú obruč a celú zem razom prevrátil.

Pozreli sa pútnici na seba a vravia:

– Nože, Iľja, dones nám ešte za pohár pivka.

Ako Iľja do pivnice schádza, o dub sa potkne, nuž dub aj s koreňom vytrhne. Nohy sa mu po kolená do zeme zabárali, ale pivo priniesol. Pútnici sa mu znova dali napiť.

– A koľko sily v sebe cítiš teraz?

– Ľudia boží, veď teraz mám sily iba tak polovicu.

– Veď aj toľko ti postačí, – vravia pútnici. Bude z teba, Iľja, veľký bohatier. Nie ti je súdené v boji zahynúť, smelo sa môžeš za pasy pustiť s každým bohatierom, iba so Svätohorom sa nebi – ten je so silou zeme spojený, ani so Samsonom – toho anjeli boží chránia, ani s rodom Mikulu





Seľaninoviča sa do bitky nepúšťaj – toho matička zem ľúbi, a Voľgu Sviatoslaviča sa tiež netýkaj – ten, hoc by ťa aj silou neporazil, fígľom ťa prekabáti.

– A ešte počúvaj, ako si nadobudneš koňa bohatierskeho: vyber sa do šíreho sveta a kúp prvého žrebca, ktorého zbadáš. Potom ho tri mesiace v stajni drž a pšeničkou belavou krm. Po troch mesiacoch vyveď koňa do sadu na tri noci, vyváľaj ho v troch ranných rosách a zaveď k vysokej ohrade. Keď sa ju kôň z obidvoch strán preskakovať naučí, môžeš sa na ňom vybrať, kam len budeš chcieť.

Tu sa pútnici s Iljom rozlúčili a už ich nebolo. Ilja zaspal hlbokým bohatierskym spánkom a spal – ani viac, ani menej ako dvanásť dní.

Keď sa Iljovi rodičia a sestry vrátili z poľa domov, vidia, že Ilja rukami i nohami hýbe. Čudujú sa, vlastným očiam neveria, od radosti plačú. Spytuje sa Ilja rodičov:

– Rodičia moji milí, s čím ste sa vy toľko lopotili?

– Lopotili sme sa, Iljuška, na jednej poľane tri versty odtiaľto.

– Tak ma zaveďte na tú poľanu a povedzte, čo mám robiť.

Začal Ilja poľanu čistiť. Staré stromy aj s koreňmi vytrhal, pováľal, hrubé duby na kusy nalámal, zoral kusisko zeme, koreňmi stromov bystrú riečku prehradil. Za tri hodiny toľko porobil, čo otec a mať aj s robotníkmi za tri dni nestačili.

Potom si Ilja u jedného gazdu žrebčeka kúpil, ako mu pútnici poradili. Dal zaň cenu neslýchanú, päťsto a pol rubľa.

Vykrmil ho, vychoval, v rose vyváľal a zo žrebca stal sa kôň, ktorému páru nebolo – verný druh v dobrom i zlom.

Zašiel Ilja k otcovi a pýta si požehnanie na cestu do sveta za slávou a hrdinskými činmi. To nehrmí ani nikto na dvere nebúcha, to sa len Ilja otcovi prihovára. To nie sivý dub sa



k zemi kloní, nie lístie padá, to sa Ilja otcovi po zem klania a o požehnanie prosí:

– Otecko môj drahý, daj mi požehnanie na cestu do slávneho kniežacieho mesta Kyjeva, kyjevským svätcom sa chcem pokloniť, vo viere a pravde Vladimírovi Slniečku slúžiť, vieru kresťanskú chrániť.

A starý roľník Ivan Timofejevič odvetí:

– Choď teda s Pánom Bohom. Na dobré skutky ti dávam svoje rodičovské požehnanie, ale na zlé veru nie. Podaromnici krv kresťanskú neprelievaj, ani Tatárovi neukrivdi, chudákov a bedárov sa zastaň.

Poklonil sa Ilja otcovi i matke až po zem a začal sa na cestu do sveta chystať. Z troch kusov železa si ukul tri mocné strely, meč začal zhládúvať, ale nijaký sa mu nepozdáva: ktorý chytí, ten sa zlomí, len rukoväť mu v ruke ostane. Ukul si teda Ilja oceľovú kopiju, mocného koňa sedlá, kladie plstenú podložku na podložku, prikrývku na prikrývku a celkom navrch čerkeské sedlo s dvanástimi hodvábnymi podpinkami a trinástou – najsilnejšou zo všetkých – zo železa ukutou. I vybral sa Ilja svoju silu vyskúšať. Zaprel sa do vrchu a ten sa zvalil do rieky – voda si musela nájsť nové koryto. Podnes to miesto starci deťom ukazujú.

Zašil si Ilja do vrecúška hrst rodnej zeme, zavesil si ho na krk a pustil kôrku chleba po rieke Oke, z vďaky, že ho tridsať rokov krmila a napájala. Zašiel sa do chrámu pomodliť, vysadol na dobrého koňa a pobral sa do ďalekých cudzích krajov.

BABA-JAGA

B

oli raz rodičia a mali jednu dcérku. Mamička jej však zomrela a otec sa znova oženil s druhou ženou. Zlá macocha nemala pastorkyňu rada, bila ju a hýtala, ako by sa jej načisto zbavila. Raz otec kamsi odcestoval a macocha vraví dievčatku:

– Zájdi k tvojej tete, mojej sestre, a vypýtaj ihlu a niť, chcem ti ušiť košielku. A tá teta – to bola baba-Jaga, kostená noha.

Dievčatko nebolo hlúpe, nuž zašlo najprv k svojej vlastnej tete.

– Dobrý deň, tetuška!

– Dobrý deň, milá moja! Čo ťa privádza?

– Mamička ma poslala k svojej sestre pýtať ihlu a niť, že mi košielku ušije.

A teta jej takto poradila:

– Keď ťa bude, milá moja, briezka do očí šibať, ty ju len stužkou previaž. Keď budú vrátka vŕzgať a zatvárať sa, ty im



len pántiky namasti. Keď na teba budú psiská vyskakovať, hoď im chlebíka. A kocúrovi daj šunky, aby ti oči nevyškriabal.

Vybrala sa teda dievčinka, ide, ide, až prišla k chalúpke.

Baba-Jaga, kostená noha, sedí dnu a tká.

– Dobrý deň, tetuška!

– Vitaj, moja milá!

– Mamička ma poslala vypýtať ihlu a niť, chce mi košieľku ušiť.

– Dobre, len si sadni a zatiaľ tkaj.

Dievčička si sadla za krosná. Baba-Jaga vyšla a prikazuje svojej slúžke:

– Ponáhľaj sa, vykúr kúpeľ a dobre umy tú moju neterku, ale že si daj záležať – chcem ju zjesť zajtra na raňajky.

Dievčička sedí, ani živá, ani mŕtva, celá vystrašená prosí slúžku:

– Neprikladaj toľko, dobrá duša, radšej vodou viac zalievaj, a vodu v rešete nos. – A podarovala jej šatôčku.

Baba-Jaga čaká, podíde k oknu a spytuje sa:

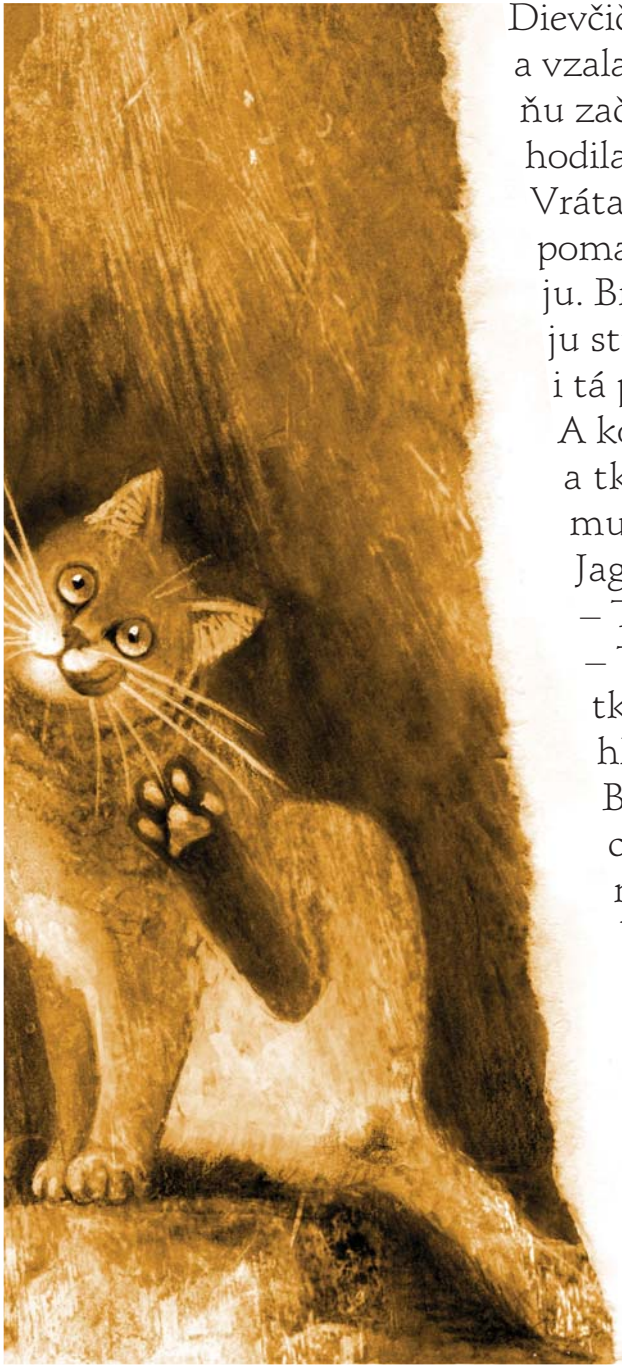
– Tkáš, milá moja, tkáš?

– Tkám, tetuška milá, tkám!

Keď baba-Jaga odišla, dievčička dala kocúrovi šunky a spytuje sa, ako sa dá odtiaľ ujsť.

– Na stole leží obrúsok a hrebeň, – vraví kocúr, – vezmi ich a utekaj, ako vládzeš. Baba-Jaga ťa bude prenasledovať, no ty si len prilož ucho k zemi, a keď začuješ, že už je blízko, hoď za seba najprv obrúsok – urobí sa široká rieka. Ak baba-Jaga prepláva rieku a zasa ťa bude doháňať, prilož ucho k zemi, a keď začuješ, že už je blízko, zahod' hrebeň – urobí sa hustý les, cezeň sa už neprederie.





Dievčička vzala obrúsok i hrebeň a vzala nohy na plecía. Psiská na ňu začali vyskakovať, ale ona im hodila chlebíka a prepustili ju. Vráta sa chceli zachlopiť, no pomastila im pánty a prepustili ju. Briezka jej do očí šibala, ale ju stužkou previazala, tak ju i tá prepustila.

A kocúr si sadol za krosná a tká: ba čože tká, všetko sa mu zamotáva. Podišla baba-Jaga k oknu a pýta sa:

– Tkáš, milá moja, tkáš?

– Tkám, tetuška milá, tkám! – odpovedá hrubým hlasom kocúr.

Baba-Jaga sa vrúti do chyže a vidí, že dievčičky niet, nuž začala kocúra biť a hrešiť:

– Ech ty, paskuda, prečo si ju pustil? Mal si jej oči vyškriabať, tvár podriapať!

– Koľko ti už slúžim, – vraví kocúr, – no ty si mi ani kostičku nehodila. A ona mi šunčičky dala.

Baba-Jaga sa oborila na psiská, na vráta, na briezku i na slúžku – všetkým brýzga a nakladá.

No psi jej na to:

– Koľko ti už slúžime, ale ty si nám ani ohorenú kostičku nehodila. A ona nám dala chlebíka.

A vrátka hovoria:

– Koľko ti už slúžime, ale ty si nám ani vody na pánty nenaliala. A ona nám ich namastila.

A briezka vraví:

– Koľko ti už slúžim, ale ty si ma ani nitkou neobviazala.

A ona mi dala stužku.

A slúžka:

– Koľko ti už slúžim, ale ty si mi ani handričku nedala. A ona mi darovala šatku.

Baba-Jaga, kostená noha, chytro sadla do mažiara a podho za dievčičkou, tĺčikom mažiar poháňa, metlou stopu zametá.

Dievčička priloží ucho k zemi a počuje, že baba-Jaga sa za ňou ženie a už je blízko. Vzala obrúsok a zahodila ho – urobila sa širokánska rieka!

Baba-Jaga dojachala k rieke, od zlosti zaškrípala zubami a vrátila sa domov. Vzala svojich býčkov a hnala ich k rieke. Býky vypili všetku vodu z rieky a baba-Jaga podho zasa za dievčičkou.

Dievčička priloží ucho k zemi a počuje, že baba-Jaga je už blízko. Zahodila hrebeň a urobil sa hustý les. Baba-Jaga sa začala cezeň prehrýzať, no čo ako sa namáhala, nedokázala sa predrat', nuž sa vrátila.

A medzitým už prišiel domov aj otec a spytuje sa:

– Kdeže je moja dcérka?

Dievčička chvíľku počkala a potom pribehla.



- Kdeže si bola? - spytuje sa otec.
 - Ach, otecko, – vraví ona, – mamička ma poslala k tete pýtať ihlu a niť, že mi košielku ušije, ale tetka, baba-Jaga, ma chcela zjesť.
 - A akože si jej ušla, dcérenka?
- Tak a tak, porozprávala dievčička, čo sa jej prihodilo.
Keď sa otec všetko prezvedel, nahneval sa na ženu a vyhnal ju z domu. Žili si potom v dome sami s dcérou, dobre spolu gazdovali, biedu nepoznali.

